

HAZAI IRODALOM.

Dr. Ploetz Károly. Elemi francia nyelvtan. Reál-, kereskedelmi, valamint felső leányiskolák számára. — A szerző kizárólagos engedélyével magyarította *Salamín Leo.* — Második bővített és javított kiadás. Budapest, 1889. Lauffer, 251 l. Ára kötve 1 frt 50 kr.

Az idegen nyelvtanítás miseriáját mi sem világítja meg jobban, mint e fordítás. Csak az eddig megjelent segédkönyvek hasznavehetetlen volta és az újnak szerkesztésével járó temérdek nehézség bírhatta rá a gyakorlat emberét, hogy idegen nyelven, idegen ajkúak és idegen viszonyok számára írt grammatikával segítsen rajtunk. Alig is találhatnánk jobb alkalmat mind ama panasz elmondására, mely az iskoláinkban tanított modern nyelvek sikeres oktatása körül bennünk felmerültek. Elsorolhatnók az akadályokat, melyeket idő- meg helyviszonyok, megcsökönysödött szokások, meg — tisztelet a kevés kivételnek — pártfogolt tankönyvek a francia tanítás elé gördítenek. Rámutathatnánk a szomorú közönyre és ellenséges indulatra, mely minden újítást csirájában fojt el. De elhallgatjuk mindezt, nehogy könyvismertetésből pädagogiai vezérczikk váljék. Beérjük annak kiemelésével, hogy új francia nyelvtant, mely csak egy arasznyival közelebb visz a javuláshoz, egy szemernyi jóval gyarapítja módszerünket, szívesen fogadunk mindnyájan és keresve keressük benne az okulást. Mindazáltal kételkedéssel vettük kezünkbe a Ploetz magyar fordítását. Kérdések támadtak bennünk már a czím olvasásánál. Lehet-e német nyelven írt francia nyelvtannak magyar iskoláinkban hasznát venni, ha magyarázatait meg német példamondatait egyszerűen lefordítjuk? És ha igen, jó választás volt-e Ploetz nyelvtana? Az utóbbira természetesen könnyebb volt a válasz. A Ploetz nyelvkönyveit régóta ismerik nálunk is. Némelyikét már több évvel ezelőtt fordították le magyarra, másikat néhány iskolánk eredetiben vette tankönyvei közé. Magántanításnál pedig széltiben találjuk gyermekek és felnőttek kezében. Németországban valóságos hatalom a «Ploetzismus» és a ki szomszédaink francia nyelvtanítása iránt csak némi érdeklődéssel viselkedik, el nem kerülheti e hatalom ismeretességét. Mi szerezte Ploetz tankönyveinek e nagy elterjedést és, hogy úgy mondjuk, népszerűséget? Első sorban ne feledjük, hogy az Ahn-Ollendorf módszerek virágzása korában jelentek meg és ezekkel összehasonlítva valóban nagy lépést tesznek előre: megszorítják a nyelvanyagot és így kerülnek az emlékező tehetség egyoldalú megterhelhetettségét; gyakorlataik nem olyan üresek, szellemtelenek s nem adnak tárgyat az élcslapok rajzolónak, sőt nagyrészt tartalmasságra törekednek és a latin nyelvkönyvek módjára a történelem meg földrajz köréből veszik a legtöbb

anyagot; szigorú grammatikai menetben haladnak, különös gonddal az anyanyelvre és a latin studium által nyújtott alapra; takarékosak a grammatizálásban és csak a legfontosabbat választják ki; egyaránt tanítják a köznapi és irodalmi nyelvet, nem hanyagolván el soha az egyiket a másikért; lehetőleg korán összefüggőbb textusokat is adnak és már az első év számára könnyebb olvasmányokat. Hozzá járult az a pædagogiai tapintat, melylyel Plöetz a tanulás minden fokára külön-külön szerkesztette nyelvtanait, sőt külön a gymnasziális és reális intézeteknek; nem állt meg a grammatika befejezésénél, hanem folytatta előbb nehezebb «gyakorló könyveivel», azután a betetőző «fordítási gyakorlatokkal», melyeket legvégül «társalgási kézi könyvével» és «irodalomtörténeti chrestomathiájával» olyan egészszé alkotott, mely már terjedelménél fogva is tiszteletre méltó munka volt és értékében igazán magasan fölötte állott minden elődének. Csak akkor kezdték Plöetzöt komolyan bírálni és fogyatkozásait keresni, midőn a Herbart-Ziller iskola hívei az idegen nyelvek tanításában az olvasmány fontosságát hirdették és a pusztán grammatizáló módszert meg a foszlányos fordításokat francziából és vissza czéltalannak bizonyították. Mostanában tehát azon fordul meg a kérdés, olvasmányból induljunk-e ki vagy a nyelvtani kategóriákból? A két módszer hívei között heves a harcz és talán még el sem érte tetőpontját. Jellemzésül felemlítjük, hogy legujabban mily különös két argumentum hangzik a vitában: az induktív módszer követői *kényelmesnek* nevezik a grammatizálást és ide-oda fordítgatást, a deduktív tanítás hívei pedig *emésztő, testet-lelket kimerítő* munkának híresztelik az olvasmányon való nyelvtanítást. Nem tartozik bírálatunk keretébe e vitában állást foglalni. Ha Salamin a franczia nyelv tanítását jobbnak tartja a grammatikai alapon, elfogadjuk módszerét és megengedjük, hogy ez az út is Rómába vezet. Helyeseljük tehát, hogy Plöetz nyelvtanát választja tankönyvül, mert mi sem igen ismerünk jobbat e nemben. Nem tartjuk ugyan kifogástalannak és több tekintetben szeretünk volna rajta változtatást és javítást, de e nélkül is belenyugodnánk.

Azonban egész mássá lesz a kérdés, mihelyt magyarra való fordításáról van szó. Fentebb kiemeltük, hogy e nyelvtan egyik jó oldala éppen a német nyelvre való folytonos tekintet, nem abban az értelemben, a mint Salamin előszavában rosszalja, hogy mindvégig hasonlíttatja a két nyelvet, hanem inkább a német kezdő tanuló szükségzeit tartva szem előtt, mikép vezeti be az idegen nyelv hang- és alaktani új világába, mikép válogatja meg számára a nyelvtani anyagot, mely sorban adja, mire nyújt több és mire kevesebb gyakorlatot, hogyan könnyíti meg munkáját az alaktanban előlegezett syntaktikus utasításokkal, mikép szerkeszti példáit a fordításra való tekintettel. Valóban a német tanuló csakhamar otthonosan érzi magát az ismeretlen tájékokon, lépten-

nyomon érezheti, hogy olyan ember vezeti, a ki ismeri gondolkodása módját, megsejti minden érzését, előre látja minden szükségét. Plöetznek legnagyobb ellensége sem tagadja meg tőle e kiváló tapintatosságot és az igazi németes szellemet, mely egész könyvében elterjed. Mivé lesz mindez a fordításban? Képzeltető-e, hogy magyar tanulónak megfeleljen éppen az a sorrend, az a magyarázat, az a példa, mely a németnek annyira illett? Nem bukkan-e majd minduntalan értelmetlen vagy legalább is fölöslegesnek látszó dolgokra és nem talál-e majd még többször hiányokat, melyeket csak az ő magyar nyelvtudata érez? Nem lesz-e nehéz számára, a mi németül könnyű volt és viszont? E kérdésekre a következőkben adjuk meg a választ, kimutatva azon hibákat vagy fogyatkozásokat, melyek a magyar fordításban tisztán azért találhatók, mert egyszerű *fordítás* és nem, a mint kellett volna, *átdolgozás*.

Első sorban említjük a grammatikai magyarázatok ferdeségeit, melyek a magyar szempont megfigyelésével elkerülhetők voltak: *Un nom* név, *une main* kéz és úgy következetesen a magyar «egy» nélkül; pedig helyesebb lett volna talán rámutatni amaz esetre, midőn a magyarban nem élünk a határozatlan névelővel. — A 4. lecke magyar példamondataiban a kihagyott «van» állítmány fordítása szintén külön utasításra szorul és több gyakorlatot kíván, mint a német tanulóval szemben. Hasonlókép az *on* határozatlan névmásnál, melyről a német tanár csak a megfelelő német szót tanítja, míg a magyarban négyféle alakot kell említeni s ezek között nem mindig könnyű a választás; magyar-francia nyelvtanban tehát külön, alapos tárgyalás szükséges. — A 7. leckétől fogva már sűrű, fontos eltérésekkel találkozunk a francia és a magyar szórend között, úgy hogy a szórendi szabályt nagyobb nyomatókkal kellene kifejteni, mint Plöetz tette, a ki különben az egész könyvön keresztül lehetőleg kerüli a szórendi nehézségeket és a hol szükséges, jegyzetekkel könnyíti a fordítást. Salamin e pontban túlságos könnyen vette a dolgot és mindent a tanárra bízott. — A 9. leckében, hol először fordulnak elő számnevek, okvetlenül elvártuk volna azt a megjegyzést, hogy a francziában a számnév után is többessel élünk, a németben ez természetesen fölösleges. — A magyar tanítás szempontjából talán legkülönösebb a *participe passé* korai bevezetése. A német tanuló természetesen igen könnyen bánik el vele; mert mihelyt tudja, hogy *j'ai* = ich habe és *lu* = gelesen, már megérti azt is, hogy *j'ai lu* a múlt idő alakja. De mit tegyen a mi növendékünk a *j'ai* = birook, van valamim és *lu* = olvasott (igenév) magyarázatokkal? Mit jelent neki ezek után *j'ai lu*? És Salamin egyetlen szóval sem igazítja útba, ezt is a tanárra bízta. Minek akkor általában nyelvtani fejtegetés? Nem volna elég, tisztán példamondatokat adni? — Hiányosnak találjuk a névragozás tárgyalását is. Plöetz teljesen eleget tesz, ha azt mondja: *de bezeich-*

net den Genitiv, à den Dativ; de a magyarul tanulónak elég világos-e, ha azt mondjuk: «*de* megfelel a Génitifnek e kérdésre honnan? kitől? midőn a magyarban -ből, -től, -ról ragok állanak.» Hogyan fordítja majd ezek után az ilyen mondatot: *la fleur du jardin*? Úgy-e hogy «a virág a kertből»? De hát ha birtokviszony? Hasonló a dativus magyarázata. Még jobban megzavarja a rákövetkező példa: *d'un père* atyáé és *à un père* atyának, hogyan felel meg ez a magyaráztatnak? — Külön tárgyalást igényelt volna minden időalak, melynek a magyarban nincs megfelelője, míg a németben van; ilyen pl. a futur passé, a subjonctif imparfait- és plusqueparfaitja. Még az indicatif imparfaitja és passé définiye is másképp tanítandó magyar iskolában, mint németben. Mert míg a német tanár párhuzamba állíthatja anyanyelvei illető idejével, addig a magyar nem igen hivatkozhatik a mi ú. n. félmultunkra, melyet még az irodalom sem használ rendszeresen. — E helyett elmaradhatott volna a birtokos névmás korai ismertetése, mely a német tanulónak nehézségeket okoz, de a magyarnak nem. — A subjonctif használata az *afin que* és *pour que* kötőszók után világos, mi helyt megtudjuk, hogy ezek «damit» nek felelnek meg, de ha magyarul «azért, hogy»-al fordítjuk, nem igen fog eligazítani; mert míg «damit» mindig célhatározó mondatot kezd, addig «azért, hogy» sok más mondat szerkezetben is előfordul, a mikor nem kell subjonctif utána. — Ha a Pløtzben azt olvassuk: «*De und à* heissen vor dem Infinitiv: zu, *pour*: um zu» akkor nemcsak a francia mondatban értjük meg a prae-positiókat, hanem a francziára való fordításban is útmutatónak használhatjuk; de mit tegyünk Salamin e megjegyzésével: «az infinitif előtt *de, à* és *pour*»? Természetesen nehéz is volt azt a német mondatot magyarra fordítani. — Ép ily homályos az a magyarázat, hogy «ha a participe présent-t *en* előzi meg, akkor cselekvést fejez ki és változatlan marad», pedig az előző mondat szerint «a part. pr. *mindig* cselekvést fejez ki». Pløtznek ide vonatkozó helyét természetesen nehéz lett volna lefordítani, de nem is volt szükséges; egy kis utánjárással sokkal jobb magyarázatot adhatunk a magyar tanulónak ezen ú. n. gerundiumról, ha a határozói igenevünket veszszük segítségül. Ezt meg is kísértette Salamin, de nem a kellő eredménnyel s így megtartotta a Pløtzből, a mit csak lehetett. — Külön gyakorlat szükséges a magyar francia tanításban a tárgyas ragozásra amaz esetben, ha a tárgy nincs kitéve; a francia és a német nyelvben egyaránt a személyes névmás pótolja ilyenkor, míg a magyarban az igealakon magán jelezzük. A tapasztalat minden embere ismeri a nehézséget, melyet az ily mondat fordítása okoz és így alig nélkülözhető külön fejezetét képezi minden magyar francia nyelvtannak. Salamin könyve nem foglalkozik vele, mert a Pløtzében sincs szó róla. Úgy segít néha rajta, hogy kiteszi a személyes névmást,

de ezáltal magyartalanná válik a mondat. — A *car* és *parce que* kötőszók közötti különbséget Plöetz könnyen érteti meg, ha a megfelelő «denn» és «weil» szavakat adja. De beérhetjük-e oly magyarázattal, mely mindkettőről azt mondja: «mert (indok)»?

Az igaz, hogy Salamin több helyen igyekezett Plöetz könyvét javítani, vagy legalább változtatni teljesség vagy helyesség szempontjából. De ilyenkor is gyakran csak rosszabbá lett a dolog. Így tökéletesen tévesnek tartjuk az igeidők megnevezésének új formáit. Nem zavarosabbak-e e nevek: Indicatif présent imparfait, prétérít imparfait historique, prétérít imparfait descriptif, futur présent imparfait, prétérít parfait descriptif, prétérít parfait historique stb. mint a régibb, egyszerűbb elnevezések Plöetznél? Hasonló pedantéria van az ilyenekben: «az accusatifnek megfelelő régime direct» és «a nominatifnek megfelelő sujet».

Éppenséggel helytelené vált Salaminnál a számnevek kiejtésére vonatkozó szabály: «Öttől tízig (5—10) a számok végmássalhangzóit nem mondjuk ki, ha oly szók előtt állanak, melyek mássalhangzóval vagy *h* aspiréval kezdődnek», a mi Plöetznél helyesebben így van: «wenn diese Zahlen vor einem Worte stehen, welches sie multiplizieren.» — Tévesnek tartjuk azon módot, melyen Salamin a futur képzését magyarázza. Eltérve Plöetzről *-rai*, *-ras*, *-ra* stb. ragokat ad, melyek a tőhöz járulnak, a mi teljesen ellenkezik a tudományos tényekkel. Salamin ellenmondásba is jut önmagával, midőn néhány sorral alább azt mondja: «je donnerai tulajdonképen annyi, mint: j'ai à donner». Haszon nélkül való mindama magyarázat, melyet a módok és idők használatára találunk. Ezeknél vagy teljes, kielégítő szabályt, vagy semmit se adjunk, mint Plöetz teszi. Mire szolgál p. ez utasítás: «A subjonctif azt fejezi ki, a mit valóságban még nem tudunk», mikor egyrészt sok a kivétel, másrészt a fordításnál semmire se vezethet? Ilyen még e szabály is: «ha a főmondat igéje mult időt jelöl, vagy benne valamely föltétel fordul elő, akkor a jelen vagy jövő kifejezésére a subjonctif prét. imparfait szolgál». Nem szabatos a comparatif képzésének magyarázata *plus*, *moins* és *aussi*-val, mely utóbbi Plöetznél nincs is említve.

De legtöbb kifogásunk ama változtatások ellen van, melyeket Salamin a *kiejtés* tanításánál tett vagy kényszerűségből, alkalmazkodva a magyar beszédhez s íráshoz, vagy önkényesen, itt is javítva vagy bővítve Plöetzöt; elsoroljuk őket a könyv rendjében, természetesen nem akarva teljes listát adni: 30. l. «Gyengén hangsúlyos (nem néma) az *utolsó szótag*» («Ein schwacher Ton liegt auf der *letzten* volltönenden, *nicht stummen* Silbe); természetesen Plöetznél sem értjük, mit akar a «schwacher Ton» kifejezéssel, mert hol van «erősebb» hangsúly? — 40. l. «*ai* és *ei* mint *é*, pontozott *e*-vel, mely valószínűleg a magyar közép

e-t akarja jelenteni. De *ai* meg *ei* semmiképen sem egyhangzású. Eltekintve attól, hogy mindegyik több árnyalattal bír, az *ai* határozottan nyiltabbnak mondandó az *ei*-nél. Ép így az *o* nem egyhangzású az *au*-vel *r* vagy *re* előtt, amaz nyílt, emez zárt és *cor* egész más *o*-val ejtendő, mint *Maure*; ugyanez áll az *eu* és *œu*-ra. Mindezeknél különbséget kell tenni *a*) hosszú és rövid, *b*) nyílt és zárt hangzás között, a mit Plötz is, Salamin is elmulaszt. Teljesen hamis Salamin jelölése az orrhangok kiejtésére: 41. l. *an, am, en, em* = *än* (lángos, rángat), ez németes, nem francziás; ehhez sorakozik az *a* szabály is: 43. l. «*hamon, ton, son, un* mássalhangzó előtt állunk, az *n* betűt gyengített orrhanggal mondjuk ki», mert nem az *n* az orrhang, hanem az előtte álló magánhangzó, és orrhangot gyengíteni nem igen tudánk. — 44. l. «*monsieur* = *mö-szió*» szintén németes, vagy ha úgy tetszik, dialektikus; a modern hangzásban *möszió*. — 40. l. Plötz után Salamin is csak kétféle *e* hangot különböztet meg: zárt *e* (é) és nyílt *e* (è), pedig azonkívül, hogy a kettő majd hosszú, majd rövid (a mi igen fontos és könyvünkben elhanyagolt különbség) megvan még a közép *e*; így az idézett helyen elsorolt szavak között *tête, fête, fenêtre, parlais, parlerais, es, est, les, mes, tes, ses* közép *e*-vel ejtendők. A közép *e*-t oly lényeges árnyalatnak tartjuk a francia beszédben, hogy semmi áron sem kívánnók iskoláinkban elhanyagolni; ha több nem, de mindenesetre egy csöpp abból, a mi «*savát*» teszi a szép francia kiejtésnek. — 50. l. *cet* = *szót* hibás és Plötzben nincs meg. — 53. l. *absence* = *áb-szánsz*, a már említett németes kiejtés; még Plötz is latin *a*-val jelöli. — 55. l. «*a h aspirée* szintén néma» nem áll teljességgel, mert a mívelt francia gyenge hehezettel igyekszik kiejteni és francia iskolákban erősen gyakorolják a növendékekkel. — 59. l. főlölegesenek tartjuk különös gyakorlását a *g, j* és *ch* kiejtésének, mely német könyvben nagyon is helyén van. — 78. l. *premier* = *prömié*, *second* = *szógon*, úgy hiszszük teljesen félrevezetik a tanulót, mert a szavak első szótagja távolról sem felel meg a magyar *ö*-nek és *-gon* nem mutat orrhangot. — 79. l. *eil* és *eille* = *éj*, pedig nyílt *e*-vel hangzanak. — 86. l. *et* és *ets* = nyílt *e* p. *billet, filet, intérêt, cabinet*, pedig mindezekben és általában közép *e*-nek kellene tanítani. — 140. l. «*Tous* szóban az *s* nem hangzik, ha a hozzá tartozó *reá* következő szó mássalhangzóval kezdődik»; Plötznél is így szól, pedig egyszerűen azt kell tanítani, hogy a *tous* mint főnév, tehát «*mindnyájan*» jelentésben *sz*-el ejtendő, más különben a nélkül. Igen különösnek találjuk a *liaison* tanítását úgy Plötz-nél mint Salaminnél. A különben néma végmássalhangzókon kívül *liaison*nak veszik azt is, midőn a folyékony olvasás vagy beszéd közben mintegy összeolvasztjuk a szavakat p. *ma robe est belle*; *Émile et Édouard*, és mindezeket pontosan megjelölik egész a 60. leczkéig. Felfogásunk szerint

ezzel csak megzavarják a tanulót, a ki nem szokik hozzá különbséget tenni az igazi, francziás liaison és amaz összeolvasás között, mely minden nyelvben megvan. Minek is szükséges megjelölni az utóbbit? — Magában a francziás összeolvasásban szintén túl mennék néha szerzőink a művelt beszéd szabta szokáson. Nem igen ejtik p. Il est maintenant en Italie (43. l.); Alfred est notre ami (u. o.) a hol inkább *d'* hangzik; des fleures et des rivières (49. l.); j'ai appris le français en France (50. l.) és l'anglais en Angleterre (59. l.); la paix ou la guerre (u. o.); les armées hongroises (60. l.); pedig határozottan hibás; dans quel pays est située cette ville (69. l.); les places et les jardins (100. l.).

A fordító átvett Plostatól néhány olyan hibát is, mely a helyes francziáság szempontjából nem válik javára a könyvnek. Ilyen az *oui* használata a *si* helyett egész az 56. leczkéig; *banc* e. h. rang (92. l.); avez-vous déjà montré le port de la ville à votre cousin (66. l.), a hol az accusativusnak a dativus előtt kellene állnia; *version* nem «fordítás» általában, hanem «fordítási gyakorlat idegen nyelvre»; «*redingote*» nem felöltő, hanem inkább az ú. n. «szalonkabát» vagy legalább hasonló szabású; *choix* nem csak választás, hanem «választék» meg «válogatás» is; *leçon* nem csak «betéve tanulandó leczke», hanem általában «szóbeli feladat». Fontosabb ezeknél az igeidők helytelen alkalmazása a közönséges beszédből vett példákban: acheta-t-il donc beaucoup? (88. l.); ink. passé indéfini; n'a-t-il pas été dans un pensionnat? (91. l.) ink. imparfait; bien que vous fussiez si longtemps en France és a következő leczkében: quoique tu aies été six mois à Paris (96. és 97. l.), pedig mindkét mondat ugyanazon jelentésű; si vous n'eussiez pas eu cette complaisance (97. l.); ink. plusqueparfait; bien que j'eusse été déjà deux fois à Dresde (u. o.) ink. passé du subjonctif; Quelle pièce donna-t-on (101. l.) ink. passé indéfini és jouer ige; lorsque notre classe eut été examinée (118. l.) ink. passé indéfini stb.

Alaposabb átdolgozásnál az sem történt volna, hogy sok példamondat más nyelvtani kategóriába, tehát más leczkébe tartozik, természetesen a fordítás által, mint az eredeti német mondat. Ilyenek pl. Vannak hibák gyakorlataidban (Du hast Fehler in deinen Exercitien gemacht); megvannak tollaim fiókomban (Ich habe meine Federn in meiner Schublade); még nem irtam meg (a tárgy a kérdésben meg volt nevezve: nein, ich habe *meinen* Brief noch nicht geschrieben); te tetted ezt a hibát? (Hast du diesen Fehler gemacht?); ajtónk előtt padok vannak (*wir haben* Bänke vor unserer Thür); ezt a tizenegy levelet ma reggel kapta ön? (Haben Sie *denn* diese elf Briefe heute morgen empfangen?); nincs házatok előtt bükkfa? (*Habt ihr nicht eine* Buche vor eurem Hause?); most jó alkalmam van választani (*wir haben* jetzt eine gute Auswahl); ti a tieteket még meg sem kezdtétek (*ihr habt die*

eurigen *noch nicht angefangen*); nem kellett-e ma reggel francia fordítást készítened? (*Hast du nicht heute morgen eine fr. Übersetzung zu machen gehabt?*); Schiller *egyik* szomorújátékának czíme (der Titel eines Trauerspiels von Sch.); neked lesz igazad és nem nekem (du wirst Recht haben und ich werde Unrecht haben); ma délután *éhezni* fogtok ihr werdet heute Nachmittag Hunger haben); legyen oly szíves (*Haben Sie die Güte*); fivérem mesél és mi *hallgatjuk* (Mein Bruder erzählt und wir hören zu); nézz tanítódra, hallgasd meg és ne beszélj (höre zu und sprich nicht); *pedig* nincs igazad (du hast Unrecht); ne keressétek barátaitokat, nem fogjátok *őket* megtalálni (Suchet nicht, ihr werdet eure Freunde nicht finden).

A fordítás magyarsága ellen is nem egy kifogásunk van. Nem akarjuk túlságos hosszúra nyújtani ez ismertetést s azért nem szólunk a magyarázatok nyelvéről; csak a példamondatok közül sorolunk fel egynéhányat, mert úgy tartjuk, hogy a gyakorlatokat különös gonddal kellett volna fordítani, illetőleg szerkeszteni. J'aurai eu, nekem leendett, másutt: majd bírtam; j'aurai été leendek; avoir, bírni; on a, bírnak; megvannak tollaim fiókomban (49. l.); igen, uram, a király falaink közt van (51. l.); elutazásom szombat estére van téve (76. l.); vannak már latin leckeóráitok (77. l.); hol vannak eszközeim (e h. szerszám) (81. l.); ma reggel elhozta a szabó önnek a felső kabátját (82 l.); legyenek mindig az ő véleményén (83. l.); mi játszánk és ti dolgozátok (88. l.); hol voltatok vala oly sokáig (91. l.); a királynak nem lett ideje kihallgatást adni (93. l.); Cæsar Pompejus fiaitól a győzelmet elragadá, noha azoknak serege vitéz és nagyszámú vala (96. l.); szerencsések volnánk, ha e nyáron utazásra engedelmet kapnánk (98. l.); sokszor hallottunk magyarul beszélni az utcákon (101. l.); hétfőtől 8 napra ismét megkezdődnek (105. l.); ne hagyjatok bennünket beszélni, hagyjatok cselekedni (105. l. Plotz a parancsoló mód több. 1. személyére mindig olyan alakot használ: lasst uns nicht reden, lasst uns handeln!); kell, hogy ön a jegyét felmutassa (111. l.) és kell, hogy ön megtörje hallgatását (u. a. az *il faut que . . .* gyakorlására); a gőzgép a vasúton legelőször alkalmaztatott 1806-ban (119. l.) stb.

BARTOS FÜLÖP.*)

*) E könyv első kiadásának bírálatát l. e *Közlönyben* XII, 1888, 392—396. l.